

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy íven.
Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját a szerkesztő-kiadó címére kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ-KIADÓ:
GEDULY HENRIK evang. lelkész,
NYIREGYHÁZA.

A lap ára: Egész évre 12 K
Félévre 6 K
Negyedévre 3 K
Egyes szám ára 40 filler.
* Hirdetés ára oldalanként 40 korona. *

TARTALOM-JEGYZÉK: **Vezércikk:** Az egyetemes gyűlés előtt. — A vegyesházasságok ügye a protestáns közösbizottság előtt. — Luther és Staupitz búcsúja. *Frenyó Lajos.* — A híveknek lelkészükről iránti szeretet megnyilatkozásához közigazgatási hatóságok engedélye szükséges. *Szekecska Pál.* — A sajtónak hatása a társadalom gondolkodásának irányítására. *Kiss Samu.* — **Külföld.** — **Belélet.** — **Irodalom.** — **Pályázatok.** — **Hirdetések.**

Az egyetemes gyűlés előtt.

II.

Új szellem inangurálásáért esdettünk az egyetemes közgyűlésnek új színhelyére való költözésekor. A belső megújulásra irányuló kérelmünk és óhajunk lehet-e aktuálisabb, mint épen most — a *reformáció* ünnepének közvetlen köszöbön léte előtt, — amikor a kutató szem úgyis a történelem határmegyéin áll és ott széttekintve, úgyis azt az eszmei jelentőségű fölhívást látja felragyogni a múlt törmelékei közül: *Újulatok meg — a ti elméteknek, a ti egész belső világotoknak megújulása szerint.*

Jelen cikkünk címe alatt kibocsátott első fejtegetésünkben ráutaltunk annak kívánatos voltára, hogy a zsinattartás kérdésében végre ki kellene mondani az utolsó szót, pótolni kellene az 1891—93-iki zsinat alkotásának hiányosaként beigazolódott némely részeit, hazai egyházunk egyetemességének jellegét kellene kidomborítani a kultuszban és a lelkészválasztás módjában és intézményes biztosítékokról kellene gondoskodni arra nézve, hogy a politika egyházemésztő kérdései sem közvetett (a kormány részére teendő politikai szolgálatok), sem közvetlen (nemzeti-ségi kérdések) módon a tanácskozás asztalára ne kerüljenek.

Legfőbb hatóságunk, törvényhozó testületünk után most pár szóban magáról az egyetemes egyházi közgyűlésről kell szólnunk. Nincs benne semmi kétség, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának nagy elve kellőképpen biztosítva van benne. Akár szavazati, akár tanácskozási joggal is van valaki jelen, az elnökség kellő gondot visel arra, hogy nézetét bármely kérdésben is

szabadon nyilváníthassa, — tehát módja van arra, hogy érveivel, szavainak súlyával befolyásolhassa hallgatóságát. Azonban három megjegyzéssel még is tartozunk e helyütt is. Mindhárom az egyetemes papság igazán demokratikus és korszerű nagy elvén épül fel és a mennél több érdeklődőnek bevonása — hozzászólásuk külső körülményeinek biztosítása és így az igazi közvélemény kialakulása nagy érdekét tartja szem előtt. Az első az, hogy az egyházkerületeknek gondoskodniok kellene arról, hogy ama 8—8 kiküldött sorában, akik szavazati joggal képviselik őket az egyetemes gyűlésen, akiknek a lelkészek közül választott csoportja költségeit a kerület pénztára megtéríti, ne csak a kétségkívül nagy érdemeket szerzett idősebb, de koronként a fiatalabb lelkész és világi gárda tagjai is helyet foglaljanak. Hadd legyen ott a konzervatív elem mellett a haladás eszméi iránt fogékonyabb elem is. Jusson szóhoz ott sok oly eszme, vágy, óhaj, — amely a jelenlegi rendszer mellett csak az egyes parochiák társalgóiban vagy legfeljebb egyes papi körök konferenciáiban jut levegőhöz, hogy azután ott újra eltemetkezzenek és csak a titkos elégedetlenség üszkét szítsa. — Legyen tehát az egyetemes gyűlés valóban egyetemes megnyilvánulása a hazai evang. egyházi közvéleménynek, úgy, hogy mi szinte megfontolandónak tartjuk azt a kérdést is: nem kellene-e a szavazati joggal résztvevők számának szaporításáról gondoskodni? — A másik, már igazán csak formai értékű megjegyzésünk az, — történnék gondoskodás arról, hogy akár szavazati, akár tanácskozási joggal van valaki kiküldve, ülőhelyről föltétlenül biztosítva legyen. A recsegő padló és az álldogálók nagy tömegében keletkező beszélgetések sem

díszét, sem komolyságát nem emelik a tanácskozásnak és sok, főként idegebbébb természetű embert visszatartanak attól, hogy esetleg értékes felszólalással vegyen részt abban. — A harmadik megjegyzésünk bizonyos úri allűrökre vonatkozik, amelyeket egyes, szerényebb állást betöltő tagok felszólalásaival szemben némely urak magunknak megengednek. Lekicsinylő nyilatkozatok, gúnyos, lenéző beszédmodor, leckéztető hang néha szinte azt a benyomást teszik reánk, mintha itt nem is az Isten országa földi intézményének tanácskozásán, de az előkelőség, a rang, a parfüm és a toilett szerint határozódó high-liffe zsúron szeretnének minket látni. Hát Uraim! Méltóságos és Nagyságos Urak! Már mi még is csak azt kívánjuk, járja át egyetemes egyházunk tanácskozása-inak szellemét is az igaz evangéliumi testvéri érzés és annak hozzánk egyedül illő mérlegelése, hogy *mit* mondanak a mi gyűlési tagtársaink s nem annak, hogy *ki* mondja azt.

Egyházunk érdekében mondjuk azt, amit mondunk. Mert lelkünk mélyén meg vagyunk győződve arról, hogy ha egyházunk közvéleménye a maga hamisítatlan, igaz mivoltában jutna kifejezésre egyetemes egyházunk tanácskozásaiban, sok dolog nyert volna más megoldást, sok törekvés más irányt, mint így. Nem akarunk egyébre ráutalni, csak az 1848. XX. t.-c. megvalósítása elé felülről emelt mesterséges akadályokra és a *theológiai fakultás kérdésének évről-évre szegyenletes eltolódására*. Képzeltető-e, hogy hazai evang. egyházunk igazi közvéleménye megnyugszik — hogy többet ne mondjunk — csak ennek a két kérdésnek a mai, vagy a tegnapi, vagy a tegnapelőtti stádiumában? Képzeltető-e, hogy amikor a gyülekezetekben már évek óta fel van ébresztve a remény, hogy az ország-szerte jogosnak felismert követelményeink az 1848. XX. t.-c. végrehajtása iránt végre teljesedni fognak — törvényünk lesz, amely egyfelől örök időkre megváltozhatatlanul veszi le egyházunk anyagi terhek alatt roskadozó vállairól a létfenntartás legfőbb gondjait és megszünteti azt az égbekiáltó igazságtalanságot, hogy míg a legkevésbé sem hazafiasabb szolgálatot tett róm. katolikus és gör. kath. klérus és egyházak anyagi javakban és *ami ebből önként folyik*, de amit a mi vezéreink némelyike nem akar megérteni, *szellemi fegyverekben* egyaránt dúslakodik, addig a mi szegény népünk az állami adónak sok helyütt 150—200, sőt — mint azt most Palonca és

Kapinémetfalva példája mutatja, 800 százalékkal adózik az egyház fenntartása céljaira és ez a remény csak nem teljesül, ez a törvény csak nem készül, sőt hir szerint annak teljesítése, emennek létesítése elé a pénzügyi helyzetre való hivatkozáson, az egyenlő jognak fel nem ismerésén kívül a kultuszminiszterium még egy újabb akadályt gördít a kath. autonomiával való junktim törvényes alapot nélkülöző követelésével, tehát képzeltető-e, hogy — mondjuk — ezek láttára az volna az evangélikus egyház egyetemének meggyőződése, ami az egyetemes közgyűlésen és annak jegyzőkönyvében kifejezésre talál? És képzeltető-e, hogy a budapesti egyetemen szervezendő *theológiai fakultás* kérdésében is abban a békés resignációban összpontosúlna a különböző egyházi tényezők véleményének eredője, a mi egyetemes egyházunk közgyűlésének évről-évre ismétlődő stereotyp jegyzőkönyvi pontjában foglaltatik, hogy t. i.: a kérdés, a jog, az igény »nyilvánítandó?« Nem, — mi azt hisszük, a szívekben mélyebb horderejű elhatározás, a cselekvés élesebb irányára vonatkozó vágyak foglaltatnak. És ha nem mi csalódunk, akkor jogos az a kívánságunk, hogy történjék meg minden a szívekben élő vágyaknak, törekvéseknek az egyetemes gyűlésen is hű tolmácsolására. Mert mi nemcsak a gondolatszabadság, de a jogok emberies és igazságos megvalósításának egyháza is vagyunk. Erre emlékeztet minket a reformáció 392-ik évfordulója.

A vegyesházasságok ügye a protestáns közös-bizottság előtt.

A »Ne temere« oktalan kibocsátásával felvert hullámokat — mint tudjuk — a magyar püspöki kar még magasabbra szökkenette, a »Providá«-hoz kibocsátott s a reversalishajszát egyenesen elrendelő instrukciójával. A hazai prot. közvélemény nyomása alatt foglalkozott ez ügygel a protestáns közös-bizottság-nak két legközelebbi ülése is. A szept. 22-iki ülés egy kisebb bizottságot küldött ki a vegyesházasságok körüli eljárás tekintetében a prot. papságnak adandó instrukció megszövegezésére. A f. hó 15-én megtartott ülés pedig egy deklarációt tett, amely, amíg világosan feltünteti a prot. egyházaknak a Providával és r. kath. püspöki instrukciókkal szemben elfoglalt álláspontját, másfelől alapul szolgálhat a két testvéregyház által a lelkészkező papság számára kibocsátandó utasításnak.

A f. hó 15-én tartott ülés elé terjesztette a küldött bizottság a deklarációra és az utasításra vonatkozó javaslatát. A deklaráció szövegét azonban a bizottság nem tartotta alkalmasnak; az utasítást illetőleg pedig — igen helyesen — úgy véleke-

dett, hogy annak kibocsátására nem közösbizottság illetékes, hanem a két egyház legfőbb adminisztratív hatósága. Az albizottság javaslatával szemben tehát a bizottság a gróf Tisza István által beterjesztett deklaráció szövegét fogadta el némi módosítással; az utasítást illető javaslatot pedig további kidolgozás, illetve végleges megállapítás végett a ref. konventhez, illetve az evang. egyetemes gyűléshez tette át.

A bizottság által megállapított deklaráció a következő:

A »Ne temere« dekrétum által okozott jogos felháborodás közepette szivárgott volt ki az a hír, hogy maguk a magyar katolicizmus illetékes tényezői léptek akcióba a vallási bekét fenyegető eme veszély elhárítására. Ennek hatása alatt felfüggesztettünk volt minden ellenakciót. Nem akartuk a békés megoldás ez áldásos munkáját nehezíteni, meg lévén győződve róla, hogy a sérelem önkéntes, közmegegyezést keltő orvoslása a legfényesebb győzelemnél is többet ér.

Közvetlenül tavaszi ülésünk előtt vettük az első hírt, hogy a magyar r. kath. püspöki kar fellépése nem volt eredménytelen s a német birodalom részére kibocsátott »Provida« konstitúció hatálya Magyarországra is kiterjesztett. Igaz, hogy ezzel a status-quo ante teljesen helyreállítva nincs. Az új rendelkezés hatálya csak a Magyarországon született egyénekre itt kötött házasságára terjed ki s — hazai törvényekkel ellentétben — r. katolikusoknak tekintti és a „Ne temere“ rendelkezései alá tartozóknak dekretálja mindazokat, akik „valamely eretnokségre áttértek, vagy schismaticusok lettek, vagy a katolikus hitre áttérve, attól utóbb elpártoltak“.

Ezekre nézve tehát a sérelem orvosolva nincs: a helyzet a Lambruschini-féle instrukcióval szemben rosszabodott; a baj reparációja nem tökéletes s az annyira kívánatos teljes megnyugvás be nem következett. Mindazonáltal honorálni kívánjuk azt aényt, hogy a „Ne temere“ rendelkezéseiben rejlő sérelem az esetek nagy többségére orvosoltatott s még inkább az eredeti rendelkezés megváltoztatásaiban nyilvánuló hajlandóságot. Ennélfogva a pápai rendelkezéssel szemben további intézkedések szükségét fennfogni nem látjuk.

Fájdalom azonban, a magyar püspöki kar oly körlevéllel bocsátotta ki a pápai konstitúciót, amely a többek közt a következő utasításokat tartalmazza:

»Nem tudunk benneteket, tisztelendő testvérek eléggé arra buzdítani, hogy a mindkét nemű katolikus hívőket, amennyire csak lehet, a vegyesházasságoktól rettentsétek vissza és az ily házasságkötéseket esélyes gondossággal megakadályozni igyekezzetek. Legnagyobb veszedelemnek tekintjük az ilyen házasságokat a katolikus fél hitére nézve, mert az ily házasságok a vallásos közönyt terjesztik.«

A püspöki körlevél aztán így folytatja:

„Ha azonban a hívők közül valaki az ilyen házasságra lépéstől nem akarna elállani, akkor minden erővel azon legyen, hogy a katolikus fél az előírt biztosítékoktól, főképen pedig a mindkét nemű gyermekeknek a katolikus vallásban leendő neveltetésének törvényes biztosításáról akképen gondoskodjék, hogy a vegyesházasság gátló akadálya törvényszerű fölmentvény által elháríttassék.“

De nemcsak a vegyesházasságok megakadályozását követeli a püspöki utasítás, hanem arról is gon-

doskodik, mi a teendő akkor, ha az ilyen házasság az egyház engedelmével köttetett, — szavait ekképen folytatván:

„Ami pedig azokat illeti, akik a megkívánt biztosítékok megadása és az egyház engedélyének kieszközlése nélkül kötnek vegyesházasságot, különös gondjaitokba ajánljuk őket. Semmi fáradságot nem sajnálva, arra törekedjétek, hogy buzgólkodásokkal esélyességekkel és leleményességekkel az ily eltévedt juhokat jobb meggyőződésre vezessétek és az anyaszeutegyházzal kibékítsétek. Azokat a hithűsokat, akik tiltott módon és meggondolatlanul ilyen házasságra lépnek, alkalmas időben intsétek az Isten szeretetében és a Krisztus kegyelmében, hogy bűnbánatra indíttatva, a maguk és származandó gyermekeikre vont lelki veszedelmet elhárítani törekedjenek és kötelezettségeiknek eleget tegyenek, főként pedig annak, a mellyel gyermekeik iránt mindig tartoznak, t. i., hogy azok katolikus neveltetésről gondoskodjanak. Mert habár a törvények és főként az iskolai szabályzatok az ilyen gyermekek katolikus neveltetését nehezé teszik is, de hogy nem teszik lehetetlenné, a mindennapi tapasztalat eléggé bizonyítja.“

„A mennyiben pedig az ilyen katolikusok bűnököt meg nem bánnak és azokat, amelyeket ez egyház, amikor a vegyesházasságokat megengedi, el nem mulaszt megkivánni, teljesíteni nem volnának hajlandók, az ilyenek kétségtelenül teljességgel méltatlannokká teszik magukat a feloldozásra.“

Ezen püspöki körlevél irányzata teljesen azonos a Ne temere irányzatával. Mind a kettő a r. katolikus fél lelkiismeretére akar kényszerít gyakorolni, hogy a vegyesházasságot meg ne kösse és ha már megkötö, azt csak azon föltétel alatt tegye meg, ha a házasságából születendő gyermekek mind római katolikusok lesznek.

A Ne temere igaz, azzal, hogy a házasságot érvénytelennek jelentette ki, erősebb eszközökhöz nyult; de az egyes konkrét esetekben épen a r. katolikus egyház ártalmára volt, mert találkoztak olyanok, akik azért, hogy ne sujtsa őket az érvénytelenség kijelentése, a r. kath. egyházból inkább kiléptek. A püspöki körlevél változtatott eszközökkel szintén a lelkiismeretre akar kényszerít gyakorolni. A híveket a feloldoztatásra érdemtelenségnek jelenti ki, a mi a kegyesek elvonásával egyértelmű. Ez nem új követelmény ugyan, — de a harcra való ösztönzés, és épen akkor, midőn a Ne temere hatályon kívül helyezésétől a felzaklatott közvélemény épen a felekezeti közti viszonyok javulását remélte, mindenkit, a ki a vallási bekét óhajtja, kínosan érint.

Különösen visszatetsző pedig ezen harcra buzdítás módja. Nem az igazság győző erejével akar a püspöki kar egyházának híveket szerezni, hanem esélyességgel, leleményességgel és a törvények kijátszására való felhívással.

A püspöki körlevél a Provida közhírré tétele alkalmából jönnek látja a papokat arra is utasítani, hogy ne nyugodjanak meg abban, ha a vegyesházasságok, minden rábeszélés és zaklatás ellenére, reverzális nélkül házasságra lépnek. Azt kívánja, a papoktól, hogy az ily szerencsétlen házasságokat a házasság megkötése után is, semmi fáradságot nem sajnálva, folyton zaklassák, a vallási bekét a legszűkebb családi körben folyton és állandóan bolygassák, a házastársakat buz-

gólkodással, eszélyességgel és leleményességgel állandóan körülvegyék és jobb meggyőződésre térítsék.

Ezzel a támadással szemben védekeznünk kell. A r. kath. klérus ezen akcióját a protestáns lelkészi kar nem nézheti tétlenül. A jogos önvédelem terére kell lépnie. Egzházunk jogos érdekeit, hiveink lelki nyugalmát védenie kell, nem a leleményesség, a törvény kijátszására kioktató furfang, hanem az igazság, a testvéri szeretet, a lelkiismereti szabadság és a jog-egyenlőség nemes fegyvereivel.

Fel kell támasztani azt a prot. hithűséget és önzetést, mely gyermekeink hitétközönységéből, vagy éppen alacsony világi érdekből alkuba nem bocsájtja, s a szégyen bélyegét nyomja azokra, a kik e nemtelen alkura kajladók; őrít kell állania mindazon hitsorsaink mellett, a kik vegyesházasságra lépés előtt, vagy után annak a «fáradságot nem kimélő, leleményes» aknamunkának lehetnének kitéve. Ismételjük, nem a támadó — a jogos önvédelem nagy munkája ez, a melyben lelkészi karunknak vezetésre, utasításra van szüksége; minélfogva azon indítvánnyal fordulunk mindkét testvéregyház illetékes főhatóságai elé, miszerint lehetőleg mielőbb dolgoznának ki és léptetnének életbe oly utasítást, a mely a vegyesházasságra lépő, vagy abban élő hiveink fokozott lelki gondozását, s a születendő gyermekek vallására vonatkozó, egyházunkra káros megállapodások elleni védekezést a lelkészi kar imperatív kötelességévé tegyék s e körüli teendőit részletesen körülírják.

* * *

Nagy érdeklődéssel várjuk az utasítást s annak idején nem fogunk késni ismertetésével.

Luther és Staupitz búcsúja.

Részlet Henzen Vilmos: Luther Márton c. reformációi drámájából.

IV. felvonás 5-ik jelenete.

Staupitz: Ámulsz, hogy hozzád jövök Eisenachba a hegyre? Valóban csodálatraméltó is. Isten tudja, mi hajtott ide? Valami kényszerített, hogy még egyszer beszéljek veled. Akarsz meghallgatni?

Luther: Beszéljen bátran, tisztelendő barátom. Lelkem áhitattal hallgatja kegyelmedet.

Staupitz: Márton, Márton! Az út, melyen haladsz, lejtős. Ha hiteget is a nagyravágyás ördöge, hogy fokról-fokra emelkedel: útnad az ürbe, a semmiségbe vezet. Egy tekintélyt a másik után romboltál szét, korlát-korlát után hullt le előtted. Mikor mint fiatal szerzetest küldtelek Rómába, akkor jámboran meghajoltál az egyház előtt és térdelve csusztál a lépcsőn a Capitoliumra. A búcsúárulással kezdődött a baj. Mivel a tudós doktorok ellened voltak, az egyházi atyákra hivatkoztál; mikor ezek nem egyeztek veled, a pápához appelláltál; a pápától a zsinatra és végül az összes egyházi tekintélyek közül magára az evangéliumi igazságra hivatkoztál.

Luther: Hej, adná Isten, hogy mindenki úgy tenne, mint én. Mert Isten ígéje legyen a legfőbb appelláló bíróság.

Staupitz: És ha már ezeken túl is önmagadra appellálnál?

Luther: (ámúlva) Én önmagamra?

Staupitz: Te az Igét a te eszed mértéke szerint magyarázod. Egy másik ész, más igazságot olvas ki belőle.

Luther: Vajha az igazságot olvasnák ki belőle, de a rómaiak a hazugságot olvassák bele.

Staupitz: (nagyon fáradtan) Kit nevezel »római hazugoknak«? Mindazok a bölcs, tudós és szent férfiak, akik Krisztus megdicsőülése óta az ő Igéjét értelmezték, semmi egyebek előtted, mint hazugok? Ők is tiszta szándékkal keresték az igazságot és így növekedett az ég felé, mint a legfenségesebb építmény, mely a földön áll, mivel Isten maga rajzolta meg alaptervét. Szent Péter tette le az első követ, az egyházi atyák fölemelték az építményt a föld fölé és az erős falakat összeillesztették, a római patriarcha kifeszítette a boltozatot ezek fölé, tizenöt század támogatta meg erős pillérekkel és támaszokkal diszitette ki scholastikus építménnyel a legkisebb tornyocskáig. Azt akarod most mondani: „Az épület légvár volt, én ráfuvok és porrá s párává leszek.“ Ez az épület, mely világbirodalmakat élt túl?

Luther: Szemem előtt látom az épületet, Staupitz, tudom is, hogy nem légi kép. Minden emberi éleselműség megpróbálkozott rajta, minden leleményesség megmutatta rajta művészkedését. De minél magasabbra építették, annál messzebre távoztak is az egyszerű és igaz alaplaktól, úgy hogy nem is gondoltak vele s nem is kérdezték többé, hogy az, amit építettek, megtalálja-e ott lent az igaz támaszpontot. Akkor jöttem én és az alapra és tervre utaltam. És akkor világossá lett, hogy a tornyocskák, rózsák és levelek nem is voltak az építőmester tervében és hogy a pompázó babyloni torony a hármaskoronával sem egyéb, mint idegen és félreértett hozzátétel.

Staupitz: És mi lelkesít téged, hogy merészkedel tizenöt század bölcsessége ellen elbizottan saját agyadat a mérlegre vetni? Ahol mindenkinek szabad bölcsesség után kutatni és reméli azt megtalálni, ott nincs tere egy, egységes egyháznak.

Luther: A hol egy előir és valamennyinek utána kell imádkoznia, ott nincs tere az igaz benső életnek.

Staupitz: Eggedül üdvözítő csak az egyház.

Luther: Eggedül elevenítő a hit!

(Szünet.)

Staupitz: Márton, Márton! Gondold meg, mennyire könnyelmű és vakmerő a te vállalkozásod! Nem nyomja-e melledet titkon átvirrasztott éjszakákon a felelősség lidérce? Engedd lelkedet felszállani cselekedeteid fölé, mint egy sólymot, hogy mind azt a rosszat, ami belőle fakad, végig tekinthesse. A te szeretett Németországod ezer sebből fog vérezni és jajgatva fogja keblét marcangolni és ebbe a gyönyörű völgybe, mely a boldogság és béke valódi kincse, a patakok pirosan fognak lefelé áramlani, mefestve a polgárok és parasztok drága életnedvétől. Ha ily cselekedetnek hegymagasságú terhét letudod kebledről hengeríteni, tedd meg. De akkor ne diszelegj azzal, hogy szivedben még lelkiismeret dobog.

Luther: Kegyelmed gyötör engem, hogy szeretnék felkiáltani. Isten tudja, mennyit küzdöttem önmagammal és imádkoztam, engedje el nekem az ég, hogy a szörnyületes dolgot megtegyem. De én nem imádkoztam le az égből nyugalmat, én csak erőt, bátorsá-

got imádkoztam le ehhez a vállalkozáshoz. Egy hivatalos vendég jött, bár hogy védekeztem ellene be-szállásolt nálam, hogy nem tudtam többé elűzni. Bár tudom világosan, Staupitz, mire merészkedem én balga mégis az orvosnak. aki az emésztő kórt kiakarja irtani nem szabad törődnie az új sebekkel, melyeket késével vág, ő csak a régieket érzi, mintha bőre alatt gennyese-
sednének. Fájdalom nélkül nincs gyógyítás.

Staupitz: De hogyan, ha az orvos nem mindig maga kezdhet munkájához, ha rossz segédek elrontják azt? Látod, te vagy az első egy új nemzedékből. Ez nem fog többé más Istent ismerni maga felett, csak az értelmet és magát teszi bírónak önmaga felett. Ez előtt nem lesz érvényes semmi korlát, semmi erkölcs többé, csak a természet. Ilyen nemzedéket idézel te fel az örvényből, te akarod ellen való áttörni!

Luther: (megrettenve) Nem, nem!

Staupitz: Már is szállong egy hír az országon át, hogy néhány pap elakarja hagyni a rendet és az örök szüzesség fogadalmá ellenére megakar nőszülni s gyermekeket nemzeni.

Luther: Ha ezt megteszik, nem fogom őket gáncsolni. Az asszony Istentől a férfi számára van teremve s egy testté kell lenniük. A szüzesség kegyelem, az keveseknek jut osztályrészül, az ajándék s ki nem erőszakolható.

Staupitz: Óvakodjál, hogy a gyönyörűséges szavakból, melyek szádból kicsúsznak, ne saját szívednek vágyai szóljanak.

Luther: Aki valamely ügyet szívből védelmez, annak azt magától értetődik, magának is átt kell éreznie. Miért is tagadjam? Én az Isten szolgálja számára a földet ismét kényelmessé, lakályossá akarom tenni. Ezentúl ne kelljen a miatt pirulnia, hogy ő férfi. Mert aki szégyenli a házasságot, az szégyelje azt is hogy férfi, vagy csinálja a dolgot jobban, mint ahogy Isten megcsinálta.

Staupitz (félbeszakítva): Eleget hallottam. Ha a papok elvesztik önmaguk felett az uralmat, hogy uralkodjék az egyház az emberek felett?

Luther: Az egyház ne uralkodjék az emberiség felett, hanem szolgáljon neki, szolgáljon üdvösségére itt lent és — ott.

Staupitz: Úgy érzem, köztünk mély szakadás tátong s minden lépéssel, melyet teszek, hogy elérjelek, tovább és tovább nyílik. — Ha kinyújtom kezemet a mélység felett át — hozzád csak ebben a pillanatban még mint ember és barát, — te a tiedet örök búcsúzásra fogod nyújtani?

Luther: Staupitz! Örök bucsura?

Staupitz: Köztünk többé semmi közösség sem lehetséges. Látom, hogy téged rémséges örület fogott el, de nem tudok rád haragudni, habár kellene. Jaj az én lelkem sír feletted és hangosan felzokog: Legkedvesebb fiamat vesztettem el, lelkem fiát, — most a sír felé tántorgok, én gyermektelenül szegény, elhagyott aggastyán. Én nem tudok így imádkozni: Isten legyen veled, mert az távol van utadtól, de én könnyörögni fogok hozzá, hogy soha ne hagyjon el téged egészen. Isten veled, Mártonom, Isten veled!

Luther: Barátom! Atyám (Bensőséggel megölelik egymást Staupitzel.) Ó Jézus Krisztusom!

Frenyó Lajos.

A híveknek lelkészük iránti szeretet megnyilatkozásához közigazgatási hatóságok engedélye szükséges.

Vettük s egész terjedelmében közöljük ezen különös, autonomikus jogainkba mélyen belenyúló esetről szóló értesítést: Az »Evang. Órálló« 42. számában olvastam Zábrák Dénes soproni ev. lelkész soproni lelkészkedésének negyedszázados jubileumáról s itt meghatott a gyülekezet meleg és szeretetteljes megnyilatkozása a köztisztviselőben álló lelképásztossal szemben, kiváltképp a szeretetteljes megnyilatkozásnak azon mozzanata, mikor a gyülekezetbeli hölgyek szeretett lelkészükhöz járultak s a gyülekezet ünnepi ajándékát ezen szavakkal adták át: „asszonyi szeretet gyűjtötte, asszonyi szeretet adja, legyen rajta Isten áldása.” Kifejezvé e felett való őszinte örömet, azon kérdés merült fel lelkemben: vajon a soproni hölgyek ezen gyűjtésükhöz kikérték-e a közigazgatási hatóságok engedélyét? S hogy ezen kérdés miért merült fel lelkemben, annak okát megtatálja a szives olvasó az alábbi közleményben. Tartózkodni fogok minden megjegyzéstől, nehogy »laudatis crimen« ürügye alatt engem is vizsgálat alá vegyenek s megbüntessenek.

A nyitrai megyei esperességben tartozó Brezova egyházközség lelkésze március hóba nyugalomba vonult s az ekkép megüresedett lelkészi állást a hitközség Lichner János, volt óturai segédlelkész egyhangú megválasztásával töltötte be, a ki ezen állását 1909. évi június hó 27-én foglalta el.

Nemcsak Nyitra megyében, de más esperesség egyházközségeiben is szokásban van, hogy a hívek az új lelkész iránt való szeretetüknek látható tanujelét adják. Segédlelkészi állásról jött lelkésznek, háztartáshoz való tárgyakat ajándékoznak, szóval, azzal kedveskednek neki, amiről tudják, hogy mint kezdőnek szüksége van arra. Ha rendes lelkészi állásról való lelkész megy át más lelkészi állomásra, úgy ha mással nem, legalább új kámzsával (alba) fejezik ki iránta való szeretetüket.

Brezován is ezen szokásnak hódoltak. Az új lelkész háztartáshoz szükséges tárgyakkal ajándékozták meg; szeretettel adták s ő hálásan fogadta. S ezen felül a brezovai hölgyek összebeszéltek, hogy új kámzsára is gyűjteni fognak s esetleg — a gyűjtéshez mértén — más ajándékkal is kedveskednek lelkészüknek. Gyűjtötteket s a gyűjtés eredményét, egy új kámzsát s egyéb ajándékot a lelkésznek átadták, majdnem olyan szavak kíséretében, a milyennel a soproni hölgyek a jubileumi ajándékot: »asszonyi szeretet adja, legyen rajta Isten áldása.« Erre mindenki azt mondja: dicséretre méltó a lelkész iránti szeretetnek ilyenmü megnyilatkozása. De Nyitra megyében a közigazgatási hatóságok nem így nyilatkoznak.

A miavai járás főszolgabírája értesülvén ezen gyűjtésről, megbizta a csendőröket, hogy Brezován azon hölgyeknél, akik gyűjtést foganatosítottak, vizsgálatot tartsanak s derítsék ki, hogy ki kezdeményezte a gyűjtést, mennyit gyűjtöttek s mire fordították a gyűjtött összeget. Sőt a csendőrök a lelkész lakásába is behatoltak s a lelkészt inkvizitálták afelől, vajon az

ő kezdeményezésére történt-e a gyűjtés. A csendőrök vizsgálata után a miavai járás főszolgabírája azon öt hölgyet, akik a gyűjtést teljesítették s szintugy a lelkészt 1909. évi szept. hó 30-án Miavára a szolgabírói hivatalba idézte s itt Kubinyi nevű szolgabíró mindegyiktől azt tudakolta: mikor kezdtek gyűjteni? meddig tartott a gyűjtés? Ki gyűjtött? mennyit gyűjtöttek? milyen célra gyűjtöttek? Ugy a lelkész, valamint a gyűjtést vezető hölgyek megfellek a feladott kérdésekre. A lelkész azt mondta, hogy neki nem volt tudomása arról, valjon gyűjtenek-e valamit számára, mert hogy ilyen szeretet megnyilatkozásához a hívek nem kérik ki annak véleményét, akihez való szeretetüket bizonyítani akarják. A hölgyek azt mondták, hogy egyházközségeinkben a lelkész iránti szeretetnek ilyenmő megnyilatkozása szokásban van s hogy ők is ezen szokásnak hódoltak, midőn kámzsára s a lelkész számára való ajándéktárgyra gyűjtöttek. Kubinyi szolgabíró a lelkészt, mivelhogy ez a gyűjtésről mit sem tudott, felmentette, de a gyűjtést eszközlő 5 hölgyet 10—10 koronával megvaltható 1—1 napi elzárással büntette. Nem tudom, valjon a felek kaptak-e a szolgabírótól írásbeli végzést, melyben a kirótt büntetés indokolva van, de úgy gondolom, hogy nem kaptak, mert nekem csakis az alábbi végzést, amely a szolgabírói hivatalból hozzájuk érkezett, adták át: „Másolat. Nyitra vármegye Alispánjától 20668—09, sz. Tárgy: Ábel Mártonné szül. Huszka Anna és tsai brezovai lakosok kih. ügye. Hivatalból felülvizsgálat alá vettem a miavai járás főszolgabírájának 1909. év szeptember hó 30-án 615—09. Kih. sz. a. hozott I. fokú ítéletének azon részét, mellyel Halabrin sz. Palánszki Judit, Ábel N. Huszka Anna, Palánszki N. Cziran Judit, Ábel N. Suhajda Erzsébet és Závodni N. Závodni Anna brezovai lakosokat a 18613—882 sz. B. M. R. 7. §-ba ütköző kihágásban vétkeinek kimondó és az 1879. évi XL. t. c. 60. §-a alapján kiszabott 10—10 koronával megvaltható 1—1 napi elzárással büntetendő ítéletének végrehajtását az 1908. évi XXXII. t. c. 1. §-a alapján felfüggesztette, s a felülvizsgálat eredményéhez képest az I. fokú ítéletet azzal hagyva helyben, hogy a felfüggesztés a hivatkozott t. c. 8. §-án alapul. Miről a miavai j. főszolgabíróját az iratok kiadásával további törvénytörvényes eljárás végett értesíteni. Nyitra, 1909. okt. 5-én, Turchányi s. k. alispán. Jelen másolat hitelül Kubinyi szolgabíró. P. H.“

A brezovai lelkész útján felhívtam az illető hölgyeket, hogy ezen ítéletet felebbezzék meg s egyszersmind felterjesztettem ez esetet az egyházi főhatóságomnak, hogy ez kérjen az illetékes köröknél feleletet azon kérdésre, valjon a híveknek lelkészüik iránti ilyenmő szeretet megnyilatkozásához a közigazgatási hatóságok engedélye szükséges-e vagy nem? A brezovai esetből okulva, valjon a nyitrai esperességben ki szánja rá magát, hogy valamelyek szeretet gyűjtést kezdeményezzen s mely lelkész fogja megbizni egyházfiát vagy más hívét, hogy guámintézetre, Kuther társaságra. vagy másnemű jótékony célra gyűjtsön? Ék minden évben október havában megszívelvén azt a kérelmet: »csyk egy virágszálat« — egy pár koronát szoktam a tüdőbetegek sanatóriumára gyűjteni, de most azt sem teszem, mert engedély nélküli gyűjtésért magamat bezáratni nem hagyom.

Szekerka Pál,
nyitrai esperes.

T Á R C A.

A sajtónak hatása a társadalom gondolkozásának irányítására.

Mily módon volna sikeresen felhasználható a benne rejlő erő a vallásos érzésnek népünk körében való élesztésére, egyházunk jogainak védelmére?

Répczelak.

Irta:

Kiss Samu,

ev. s. lelkész.

Felolvastatott a vasi közép-egyházmegyének Szombathelyen tartott 1909. évi május 5-iki lelkészértekezletén.)

(Folyt. vége)

Könyvek útján tehát a társadalom gondolkozásának irányítására jótékony befolyást a mostani viszonyok között nem nagyon gyakorolhatunk. E negatív vizsgálódás után arra a pozitív eredményre jutunk, hogy csakis a napi sajtó, az újságok révén használható fel sikeresen a sajtóban rejlő erő. Igen, mert könyvet nem olvas, nem vesz a nagy közönség, míg ellenben újságot a legutolsó, legszegényebb földműves is járát. Ha másképp nem telik neki, ketten-hárman összeállva, vagy pedig valamelyik úgynevezett „krajcáros“ lapot. Ez utóbbi tán még a gyakoribb eset. Már most ismerve az ily lapoknak szellemét, szenzációt hajhászó, a legtöbbször minden esztetikai nivón alul álló tartalmát, elképzelhető az a káros befolyás, melyet a nép gondolkozásmódjára, jellemére azok gyakorolnak.

Sőt nemcsak a krajcáros újságok ellen emelhető ez a kifogás, hanem sokszor és sok tekintetben még elsőrendű lapjaink ellen is. Mert szomorú tény, de való igaz, hogy zurnalisztikánk egészben véve korrupt és léha. Egy-egy szenzációért akárhány képes volna sutba dobni minden esztétikát, kritikát. (Tisztelet a kivételeknek!) Csak meg kell figyelni, hogy egy rablógyilkosság, érzéki szerelmi dráma, meszaliansz, szélhámosság vagy sikkasztás mily szines módon s mily terjedelmes alakban jut a nyilvánosság elé, míg mellette egy igazán közérdekű dolog néhány száraz sorban nyer elintézését. Az újságok eme szenzáció-hajhászása igaz, hogy jó részben alkalmazkodás a közönség szenzáció-éhségéhez! okát az olvasó közönség lelki világában lehet találni, abban t. i., hogy csak a rendkívüli, a bizarr tudja a mai társadalom széies rétegének elcsigázott és az élvezeteket mindenféle mámorában kimerült idegeit, érzeit felingerelni. De vajjon ennek az oka nem vezethető-e legalább nagy részben vissza a sajtó, nevezetesen a napi sajtó könnyelműségére. Azt hiszem igen! A sajtó szenzáció-éhsége minden esetre kölcsönhatási viszonyban van egymással. Lehet okolni a közönséget is, de elsősorban mégis csak a sajtót. Mert utóvégre a sajtó feladata nem az, hogy a közönségnek izléstelenséghez, ferdeségeihez alkalmazkodjék, hanem, hogy azokat megjavítsa, kiküszöbölje. Persze az előbbi könnyebb, mint az utóbbi. A sajtó béresei pedig szeretik a könnyebbik végét fogni a dolognak. Inkább a dobót verik, semhogy valamely szalonhangszeren melodikus, összhangzatos dallamot igyekeznének produkálni. Sokan közülük talán nem is tudnának, míg a dobveréshez nem kell nagy ügyesség. Eljárásukat aztán azzal indokolják,

hogy a közönség zöme nem érti meg a harmonikus zenét s azért a közszükségletnek tesznek eleget, midőn a dobverés adják magukat. Pedig ez csak önámítás és lealacsonyítása. lekicsinyítése a sajtónak. Mert hiszen — ha úgy volna is a dolog, — a sajtó hivatása nem az, hogy leszálljon az olvasó közönséghez még a porba, piszokba is, hanem, hogy a sártól megtisztítsa és magához fölemelje.

Majd ha újságiróink ily értelemben fogják fel nemmes hivatásukat, s megfelelő elméleti és gyakorlati ismeretekkel fölfegyverkezve s ezek sorában főleg tiszta ítélő képességgel és helyes erkölcsi érzékkel — teljesítik azt, akkor a társadalom gondolkozása is egyszerre más, józanabb, egészségesebb irányt fog nyerni.

Azonban ezzel még azt a célt, melyet magunk elé tűztünk, teljesen nem érünk el. Kérdésünk ugyanis speciálisabb természetű lévén nem csupán megfelelő nivón álló zsrnalisztikának s általa egészséges közvéleménynek megteremtésére igyekszik, hanem tovább menve arra kíván feleletet, mikép lehetne a vallásos érzésnek, közelebről persze az evangéliumi, protestáns érzésnek élesztésére és egyházunk jogainak védelmére a sajtót sikerrel felhasználni? — Annyit már látunk, tudunk, hogy itt csakis a napi sajtó jöhet leginkább szóba. De ez is megszorítással, amennyiben vallásos lapjaink — szigorúan hangzik bár, de ki kell mondanom a kemény szót — nem igen jöhetnek tekintetbe. Legalább egyelőre sajnos nem. Mert egy sem örvend közülük oly közkedveltségnek és elterjedésnek, hogy széles rétegre kiterjedő hatást tudna felmutatni. Ott van, teszem a köznép felfogásához és gondolkozásmódjához — amennyire annyira — legközelebb álló „Evangelikus Családi Lap“, pár ezer szám ha elkel belőle, míg egy harmad vagy negyedrangú országos politikai napilap is 10–12 ezer példányban jelenhetik meg. Ennek oka abban rejlik, hogy népünk sokkal inkább hazafi, mint keresztyén; sokkal jobban szeret politizálni (hiszen a magyar nép erről híres!) mint vallási témákkal és dolgokkal foglalkozni. Aminek lélektani alapját egyéb más okok — mint pl. a materialisztikus és szociáldemokratikus világfelfogás terjeszkedése mellett — ott azt hiszem, nem tévedek, ha abban keresem, hogy a hazafiság, a faji összetartozás érzete reálisabb alappal bíró s éppen ezért erősebb érzés a vallásoságnál: amennyiben annak tárgya sokkal érzékelhetőbb, konkrétabb, míg emezé elvontabb . . .

Annyit tehát most már ezek után úgy gondolom, joggal konstatálhatunk, hogy ha a társadalom felfogás és gondolkozásmódjára bárminemű hatást akarunk is gyakorolni, ezt legsikeresebben a napi sajtó, főleg a politikai lapok útján tehetjük. Egy egészséges, vallásos szellemű politikai organumot kell azért mindenek előtt teremtenünk. Ezzel ápolhatjuk és növelhetjük legbiztosabban népünk szívében a vallásos érzést s ezzel tudunk csak gondolkozására legüdvösebb és legjelentősebb befolyást gyakorolni. Mert a vallás bizonyos tekintetben olyan, mint az orvosság. A gyermek tán idegenkedik az orvosságtól, de azért — teszem föl — kávéházban, tejből vagy más ételben-italban tudta nélkül szépen beveszi. Így kell manapság a gyermekes gondolkozású társadalom körében is a vallással gyakorla eljárunk. — Azzal az axiómával fejezhetnénk ezt ki legtalálóbban, hogy a társadalom, különösen pedig az alsóbb néposztály észjárásához és szívéhez sokszor leg-

egyenesebb út a görbe. Vagyis akárhányszor könnyebb reá valamely céltudatos hatást gyakorolni közvetve, mint közvetlenül. A vallásos érzést is leginkább így közvetve, a politikai sajtó közvetítésével lehet s ennek következtében tehát kell kiművelni és erősíteni. Tanuljunk e téren a katolikusoktól. Lám ők a sajtóban rejlő erőt — különösen a napi sajtó igénybevételével — hogy feltudják használni és kiaknázni. A sajtónak ez irányú és célú felkarolását ők mi fölünk, a reformációtól tanulták. Most pedig egy új reformáció küszöbén, ha elfeledtük volna már e múltnak bizonyosságát, értsük meg az idők jeleit s tanuljuk el viszont mi ők tőlük!

Szerény munkám összefoglalása, vagy helyesebben mondva: konklusumaképen azért azt az indítványt terjesztem a nagytiszteletű értekezlet elé, hogy kezdjen akciót egy evangéliumi vallásos szellemtől áthatott, esztétikai és erkölcsi nivón álló, lehetőleg olcsó központi politikai napilap érdekében. Mert a jelen fejtegetésünk alapjául fölvevett kérdésnek meggyőződésem szerint ez volna a legmegfelelőbb megoldása, mert ily módon lehetne a vallásos érzést és protestáns öntudatot legkönnyebben, legbiztosabban és legszélesebb körben ébren tartani és fejleszteni. S ha ezt sikerül elérnünk, akkor népünkben egyuttal egyházunk jogainak megvédésére egy szilárd támaszt és erős segédkezet nyerünk.

Egy ily lappal azután megindíthatjuk a szellemi mozgalmat, fölvehetjük a harcot a minden téren és mindenfelől ellenünk törő ellenséges eszmeáramlatokkal. Csakhogy a háboruhoz Montecucolli szavaival élve három dolog szükséges: pénz, pénz és pénz. Nekünk is erre volna mindenek előtt szükségünk abban a szellemi háborúban, melyben fegyverül a sajtót akarjuk felhasználni. De erre szinte kórusban hallom zengeni minden oldalról a megölvő választ, hogy „nincs, nincs“. Pedig, dehogynincs! Van pénzünk sok célra. S vajjon a sok tagadhatatlanul jótékony és üdvös célnak nem állítható-e eleje ez?! Például a többi között, hogy mindjárt az egyik legnemesebbiket, legfontosabbikat említsem, — készséggel elismeri mindenki, hogy a Gyámintézet nagy szolgálatot tesz a vallásos ügynek a szegény gyülekezetek segélyezésével; de vajjon nem tennénk-e nagyobb szolgálatot, hogyha ahelyett a 40–50 kor. helyett, amit ily címen az egyes gyülekezetek között kiosztunk, egy olyan lapot adnánk olcsó pénzért a gyülekezetek, a hívek kezébe, amelyikből protestáns szellemet meríthetnénk. Hiszen az az évenként kiosztott 40–50 kor. olyan nagyon sokat könnyít egy-egy gyülekezetnek a terhén. Egy főtebb vázolt lap úgy vélem nagyobb, maradandóbb szolgálatot tudna tenni a vallásos közügynek, mert általa az egyházas érzületet jobban lehetne ébreszteni és fenntartani, mint a kiosztott fillérekkel. És ez talán nem is kerülne gyülekezetenként 40–50 koronába . . . Azonkívül tartanak kötelességüknek az egyházmegyék is felkarolni ezt az ügyet s anyagi áldozataikkal segítenék megteremteni a szükséges tőkét. S tán financierjeink tudnának más és esetleg az említetteknel is alkalmasabb forrást megjelölni e célra.

Kéz a kézben, váll váll mellett, „viribus unitis“, hiszem, hogy megvalósítható lesz ez a szép idea. Különösen az órállóknak kell mindent elkövetniök megvalósítása érdekében, mert „az órálló, ha látja a fegyvert jöni és a trombitát nem fújja és a nép magára gondot nem visel és eljő a fegyver és elveszt

közülök valamely lelket: az az ember az ő maga álnokságáért ragadtatott el, de az ő vérét annak az órállónak kezéből kívánom meg . . ." (Ezek. 33., 6. és köv.)

En az ellenséges fegyvernek láttára csekély erőmhöz képest belefújtam a trombitába. Akinek több adatott, tegyen többet! „Dixi et salvati animam meam.“

K Ü L F Ö L D.

Potsdam mohamedán szemináriuma. Németország új kulturáldozatot hoz. Nevezett városban e hóban fog megnyitni az első mohamedán szeminárium téli szemesztere. E szakiskolához a leghíresebb orientalisták kaptak meghívást: Aveteraniau P., Fleischmann P., Klein, dr. Lepsins, Mierendorf kisasszony, dr. Rohrbach Lic., dr. Wagner és 3 tudós mollah, azaz török pap. Az izlam jelenéről, múltjáról, nyelvéről, szektáiról, isentiszteletéről és Koránjáról fognak tudományos előadások tartatni s a legújabb izlam kutatások bemutatni. Hiába! a német kultúra csodákat művel. Első helyen áll, minden téren kutat, mindent felölel s mindent megvilágít s szövetnékül szolgál.

B E L É L E T.

Iskolaavatás Kapinémethalván (Sárosvárm.) Lélekemelő ünnepségre volt f. hó 17-én a kapinémethalvi ev. egyházközösségnek: felavatták nagy áldozatok árán felépült iskoláját. Aki nem ismeri közelebről is a kapinémethalvi viszonyokat, az nem igen alkothat magának fogalmat arról, hogy miért hangzik szinte hihetetlennek e hír: Kapinémethalva ev. egyházközössége iskolát avat! És hozzá minő iskolát? Olyat, a mely tágas, gazdagon felszerelt tantermével nemkülönben lakoszobáival nemcsak hogy megfelel a kor igényeinek, de amny akármely nagyobb és műveltebb községbe s városkába is méltán beillenek. — A főérdem az iskola építése közül Pollyák Jenő ev. lelkész és dr. Wallentinyi Samu egyházközösségi felügyelőt illeti meg. Az ő fáradozásuk, utánjárásuk, lelkes és lankadatlan buzgalmuk nélkül az iskola még jó soká várhatná felépülését! Most ott áll a szép, a falu kis zsupfedeles házikói között impozánsan kiemelkedő iskolaépület, így külsőleg is jelezvén azt, hogy a falu népe értelmi és fáradhatatlan élesztője és terjesztője leszen! — Úgyanez a falu másik végén roskadozik, haldoklik egy másik tényezője a nep vall. erk. nevelésének: a viharezett kis templom. Szánalmas, siralmas látványt nyújt. Bedőlése, összeomlása már csak idők kérdése. Valóban elszomorító volt a nagy ellentétnek látása: egyfelől az új, viruló, életerős ifjú, az iskola, másfelől az összekupordott, száz sebből is vérző, utolsó óráját lihegő vén veterán, a templom. Úgyan e napra a templomszentelési ünnep is esett. Csodálatos e találkozás: az iskola első, a templom tán utolsó ily ünnepét élte át. Adja a Mindenható, hogy a templom is újjászüléssek rövid idő alatt az iskolához hasonló fényben!

Az iskolatermet zsupfolásig megtöltötte az anya-egyház és a szomszéd filiák népe. Jelen voltak a lelkesen és egyházfelügyelőn kívül: Hajdú János espe-

res, Liptai Lajos alesperes, Mayer Endre eperjesi ev. theol. akad. dékán, Deák János theol. akad. tanár, dr. Hamborszky főszolgabíró, Sztányi Győző egyh. ügyész, dr. Dobay József körjegyző, és tíz eperjesi theol. hallgató. Az ünnepély a »Hrad prepevny . . .« éneklésével kezdődött, mely után Liptai Lajos mondott megható imát magyar nyelven; ezt követte Hajdú János esperes tónyelvű felavató beszéde, melyben igazi népies hangon az iskolának nemes hivatását, — úgy ev. egyházi, mint hazafias szempontból — vázolta, dicsérőleg megemlékezvén a hivek buzgó áldozatkész-ségéről. Majd Pollyák Jenő helybeli lelkész mondott lelkes magyar nyelvű beszédet, Az ünnepély fényét a theologusoknak karéneke (»Térj magadhoz drága Sion«) is nagyban emelte. A lélekemelő ünnepély a két oldalt felállított iskolásgyermeknek »Szózat« énekével ért véget. Megragadó jelenet volt az, amidőn a kis tót gyermekcsapat ajkáról felhangzott a gyönyörű magyar nemzeti ének! Méltó elismerés érheti ezért az egyház tanítóját, Dzurik Mihályt. Az ünnepély után, mely mindnyájunk lelkében maradandó emléket hagyott hátra, fényes lakoma volt az egyszerű de őszinte családi boldogságról regélő lelkészakban, melyen dr. Wallentinyi Samu tartalmas toasztjában élénk, hű vonásokban vázolta az iskolaépítés történetét. Lelkes felköszöntőkben ünnepelték a főesperest, a főszolgabíró, Mayer theol. dékánt s az egyház elnökségét.

Diakonissza bevezetése Iglón. Lélekemelő ünnep folyt le f. hó 24-én az iglói ev. templomban. E napon vezetett be u. i. a helybeli diakonissza nőegylet által alkalmazott Lenk Zsófia nővér működése körébe, ki szombaton érkezett Iglóra, lic. theol. Schmidt Károly Jenő és a pozsonyi főnöknő kíséretében.

A rendes isentisztelet keretében Dr. Walzer Gyula helybeli lelkész Mt. 266—11. alapján vázolta a keresztyén diakonia fontosságát, a nőegylet keletkezését s eddigi páratlan buzgóságát, üdvözölte az ezen ünnepélyre érkezett vendégeket: a pozsonyi anyaház vezetőlelkészét és főnöknőjét s a lőcsei, eperjesi és késmárdi diakonisszákat.

Lic. theol. Smidt Károly Jenő lelkész, a diakonissza ügy e fáradhatatlan, önzetlen munkása, Kol. 323—24. alapján rámutatott a diakonissza nehéz, fenséges, valóban keresztyén munkájára, a Mindenható kegyelmét s az iglói gyülekezet jóindulatú szeretetét kérte a diakonissza működésére, ki nem embereknek s mégis az emberek javára, nem külső dicsőségért, hanem a Krisztus Jézusért szolgál. A megindító beszéd után a helyi lelkész az iglói ev. diakonissza nőegylet nevében ígerte, hogy a diakonissza mindennütt szeretetet, párfogást találna fenséges munkája teljesítésében.

A pozsonyi diakonissza anyaház újjáépítésére gyűjtött offertorium 50 koronát eredményezett.

Legyen az Úr gazdag áldása Isten országának ez újabb működése körén s annak munkásán!

Gyászrovat. Pár évi özvegység után, mint az alábbi gyászjelentés mondja, meghalt Laukó Károly, a volt nagynevű kecskeméti lelkészársunk özvegye. Mély részvételt adjuk hozzá az erről szóló szomorú jelentést: Alulírottak úgy a maguk, mint az összes rokonság nevében, fájdalomtól megtört szívvvel tudatják, — hogy a legszeretőbb anya, nagyanya, nővér és rokon nagytiszteletű özv. Laukó Károlyné született

Stúr Ilona f. hó 13-án, hajnali 4 órakor, életének 59. évében, hosszas szenvedés után csendesen elhunyt. Temetése folyó hó 15-én délután fél 3 órakor lesz az ágostai hitv. evang. egyház udvaráról. Kecskemét, 1909. évi okt. hó 13-án. Nyugodjék békébe, áldott emlékezete! Vilma Adler Imréné, Irén Papp Györgyné, Rózi Jakobey Lászlóné, Margit dr. Hinléder Fels Ernőné, Lenke Melczer Dezsőné, Ilonka Kirchknopf Gusztávné, Sarolta Kiss Istvánné gyermekei. Adler Imre, Papp György, Jakobey László. dr. Hindléder Fels Ernő, Melczer Dezső, Kirchknopf Gusztáv, Kiss István vejei. Adler Irén, Adler Iván, Papp Sarolta, Papp Mariska, Kirchknopf Gusztika, Kiss Irénke unokái. Sárkány Sámuelné sz. Stúr Lina, öz. Szászgy Jánosné sz. Stúr Etel, öz. Mokry Endréné sz. Stúr Hermin nővérei. Sárkány Sámuel sógora.

Halálozás. Hosszú, gyötrő betegeskedés után magához szólította az Úr egy buzgó, hű szolgáját: *Wiesner Boldizsárt*, a majosi gyülekezet lelkészét. Az Istenben megboldogult 1846-ban született Kismákonnyon. Elemi iskoláinak a szülő-faluban végig járása után Sárszentlőrinczre került az akkor még ott létező algyrnasiumba, Debreczenbe, majd Szarvasra került gymn. tanulmányainak végzésére. A theológiát Sopronban és Hallében hallgatta. 1870-ben neh. Karsay Sándor superintendens által felavatást nyervén, Bonyhádra ment tanárnak, hol 1885. október 1-ig oktatott s nevelt. A majosi gyülekezet hívására akkor letette a tanári hivatalt, beiktatta magát a majosi lelkészségbe, amelyben meg is maradt most bekövetkezett haláláig. *Wiesner Boldizsárban* a nagy kiterjedésű tolna-bar.—somogyi egyházmegye egyik legtalentusosabb papját vesztí el. Szép képzettségét emelte még inkább nemes lelke, jámborsága, szelidsége, ember szeretete. Jelen tulajdonságait honoralta is egyházmegyeje: egymás után kitüntette különféle tisztségekkel, utóljára az alesperesi tiszttel is. Hosszú, régóta reá nehezede súlyos betegsége azonban alkalmatlanná tette az egyházi közhivatalok viselésére s ezért le is mondott már régebben róluk. Legutóbb már a lelkészi állásról is le akart mondani, de hívei nem engedték. Ha az már igenis megszámlálta napjait — a hívek akarták, — hadd vihessék ki szeretett lelképászorukat a paplaktól a femetőbe. — A megváltásként jött halál f. október hó 17-én szólította ki az élők sorából, — 19-én délután kísérték ki utolsó útjára szerettei: özvegye, gyermekei, rokonsága, — avég-tisztesség tevésre megjelent kollégái és hálás gyülekezetének apraja, naggya. Nyugodjék békén. Áldás poraira. Föltamadunk!

Thököly ünnep Késmárkon. A Késmárki ág. ev. egyház és Késmárk szab. kir. város közönsége 1909. évi október hó 30-án kegyeletes ünnepélyt rendez a dicső emlékü Thököly Imre fejedelem hamvainak a késmárki evang. templomhoz épített mauzoleumban történendő végleges elhelyezése alkalmából. Az ünnepély sorrendje: 1. A hivatalosan meghívott vendégek gyülekezése a városházán, d. e. egynegyed 11 órakor. Átvonulás az evang. templomba fél 11 órakor. 2. Ünnepi istentisztelet. 3. Közének. 4. Oltári szolgálat. 5. Közének. 6. Alkalmi egyházi beszéd. Tartja Kirchknopf Gusztáv, helybeli lelkész. 7. Szánja az Úr Isten, Papp Benedek kassai polgártól 1544-ből Kintzler Béla vezetése mellett éneklí a késmárki dalkör. 8. A mauzoleumot átadja a Műemlékek Országos Bizottsága nevében báró Forster Gyula elnök. 9. A mauzeu-

lomot átveszi az egyház és a város nevében dr. Wrchovszky Ottó polgármester. 10. A mauzoleumot felavatja Székely Gyula, a tátraaljai főesperes. 11. Thököly késmárki sirjában. Szövegét régi kuruc dalmra írta Báthory Anoor liceumi tanár. Kintzler Béla vezetése mellett éneklí az egyházi vegyeskar. Ez alatt a hamvakat az esperesség, az egyház és a város kiküldöttei a mauzoleumba viszik és a sarkfogában elhelyezik. 12. A hamvakat megáldja Székely Gyula, tátraaljai főesperes. 13. Koszorúk elhelyezése. 14. Oltári szolgálat. 15. Himnusz. Az ünnepély után d. u. 1 órakor közebed a „Késmark szálló“ nagytermében. Egy teríték ára 5 korona.

Reformációi ünnep. A modori evang. kerületi leánynevelő intézet a reformáció évfordulója alkalmából 1909. okt. hó 31-én, vasárnapon délután 5 órakor vallásos estét rendez a következő sorrendben: 1. „Isten dicsősége“ Beehoven L.-tól, karének; három szólamban éneklí az Intézet III. s IV. oszt. növendékei. 2. Üdvözlő szó. 3. Ária. A teremtés című oratórium-ból Haydn J.-tól; harmonium és zongorán előadják Kis Jolán int. tanítónő és Mücke Hilda int. növ. 4. A magyar irodalom protestáns jelleme felolvasás; tartja Hamvas József lyceumi tanár Pozsonyból. 5. Svéd ábránd Leonard H.-tól, hegedűn előadja Szmerczek Károly zenetanár, kíséri Benedicty Szerén int. tanítónő, 6. Lúther Pankoláb Gyulától, szavalja: Lenhardt Nelli úrhölgy. 7. G-moll versenymű a) Molto allegro con fuoco, b) Andante, c) Molto allegro e vivace, Mandelssohn-tól, két zongorán előadják Benedicty Szerén és Pukánszky Mariska int. tanítónők. 8. Erős vár a mi Istenünk, karének két szólamban, előadják az intézet összes növendékei.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A palonczai ág. hitv. ev. missioi egyházközség hálás köszönettel nyugtazza a harangokra küldött következő adományokat. Schvirian László főgymnaziumi tanuló Rozsnyó 1 kor. Martincsek Márton ev. lelkész gyűjtése Kisszeben 40 kor. Olublói evangélikusok gyűjtőívén 51 kor. 50 f., Ev. nőegylet Miskolc 10 kor., Ev. nőegylet Dobsina 10 kor. Eperjesi ifj. collégiumi gyámintézet 10 kor., rimaszombati ifj. gyámintézet 10 kor., késmárki ifj. gyámintézet 5 kor., pozsonyi helyi gyámintézet 10 kor., ujcsanárosi gyámintézet 2 korona.

Paloncza, 1909. okt. 25-én.

Dzurányi Dezső,
ev. lelkész.

Dr. Flórián Károly,
egyházfelügyelő.

Tanító választás. A péteri ev. egyház (Pest megye) október hó 3-án töltötte egyhangu választás útján egyik lemondás folytán megüresedett tanítói állomását. A tiz pályázó közül Pischl Gyula okleveles tanítót, selmebányai lakost ajándékozta meg az egyház bizalmával. Üdvözöljük az új munkaerőt egyháznak szolgálatában.

Papi gyónás. A cinkotai kör (Pest megye) lelkészei és családjaik ez évi urvacsorai összejövetelüket Péteriben tartották meg, mely alkalommal a helyi lelkész Bartos Pál tartott igen tartalmas, szép beszédet s osztotta ki a megjelenteknek az Urnak szent vacsoráját.

Lelkészválasztás. A bábaszèki (Zólyom m.) egyház Droppa Gyula nyugalomba vonult lelkész helyébe egyhangulag nyilvánult bizalommal Szenes Gyula zólyomi segédlelkészt választotta meg. Isten segítse a jó munkában s áldás kísérje egyháza felvirágoztatására irányuló nemes törekvésében.

IRODALOM.

Révész Imre, Kálvin élete és a kálvinizmus. 3-ik kiadás. A tiszántúli ref. egyházker. könyvtár I. kötete Debreczen (Hegedüs és Sándor) 1909. Ára kötve 5 korona.

Előszót a 9-ik kiadáshoz és tájékoztatót a tiszántúli ref. egyházker. könyvtár ez első kötetéhez Révész Imre érdemeinek méltatásával és a nevét viselő emlékalap keletkezéséről írt Balogh Ferenc debreczeni hittanár, az ismert nevű egyháztörténész. Révész Imre munkáinak kiadását tűzte ki feladatul a bizottság s első kötetül éppen Kálvinról és a kálvinizmusról szóló művét választotta. E mű annak idejében oly nagy kelendőségnek örvendett, hogy 1 év alatt 1864-ben 2 kiadást is ért. E nagynevű ref. hit-tudósunknak egyik legkiválóbb munkája az, amelyben markáns vonásokban, kora összes iroda mának hűs ges felhasználásával vezeti be az olvasót Kálvin életébe és a kálvinizmus lényegébe. Szerencsés gondolatnak tartom, hogy éppen Kálvin szül. 400 éves fordulóján napvilágot látott s ezzel is szépen induló hazai Kálvin-irodalmunkat gazdagította. Különösen „a Révész I. által mestertileg vázolt Kálvinizmus” alapos és magasztos jelentőségét az újabb támadásokkal szemben éppen nem vesztette el, sőt e rész, mint a magyar kálvinizmus megnyilatkozása a nagy reformátor keperségjénél és új kiadásban a bölcsőjénél, a legszebb emlékdarab marad úgy hazánk, mint a külföld kálvinista irodalmában.

Csak jelezni akartuk a kiváló mű megjelenését s felhívni rá a közönségünk, lelkészeink és tanáraink szíves figyelmét. De egyet nem hagyhatunk megjegyzés nélkül s ez az Előszónak következő túlságos Balogh-féle része: „A támadások sem maradtak el Kálvin ellen. A róm. kath. legújabb írók p. o. Brunetiére (ki ultramontan álláspontján „a tudományok esődiét hirdette) 1900, Dida 1907; a szabadgondolkodók s unitárius szellemi ellenfelek a maguk álláspontjából ítélkeznek. A 3-ik fajta támadás néhány pángermán szellemű Lutherán theológustól (sic!) indult, p. o. Ritsch (1888), Lovfs (1893), Schulzech (1901), Usber M. (1904) és Troeltsch (1906), ezek és társai a reformációt összehasonlító taglalásaikban azonban elvont okoskodások laza talaján mozognak, ellenmondásokba esnek, a rosszul használt fegyverekkel magukat is sebzik: így nem ártanak sem Kálvin nagyságának érdemi részében, sem a kálvinizmus világtörténelmi hatásának.” Így nem szabad írni történetet. Ily nagynevű történetíró theológusokkal nem lehet oly röviden bánni, hogy „pángermán szelleműek”, „ellenmondásokba esnek” s „a rosszul használt fegyverekkel magukat is sebzik”. Ily történetírói modoról igazán az unitárius könyvtárosok, hogy ez „kálvinista történetírás”. Sapien-t sat!

Gömöri.

PÁLYÁZATOK.

A verseczi (bánsági egyházmegye) ág. hitv. ev. lelkészi állás elhalálozás folytán megüresedett, miért is erre ezennel pályázat hirdetetik.

Az állás congruás. Szolgálati nyelv német és magyar.

A választási szabályrendeletben előirt okmányokkal felszerelt pályázatok f. évi november 20-ig alólírott hivatalhoz küldendők.

Lajosfalva, (Torontál m.) 1909. október 17.

Doleschall Lajos,

2-2 h. főesperes

A budapesti ág. hitv. ev. egyházmegyéhez tartozó, Budapest székesfőváros III. kerületében (Ó-buda—Új-lak) újonnan anyásított egyház rendes *lelkész-hitok-tatói állására* pályázatot hirdetünk.

Ezen lelkészi állás javadalma a következő:

1. 2800, szóval Kettőezernyolcszáz korona előleges havi részletben fizetve. 2. Három szobából álló lakás megfelelő mellékhelyiségekkel és egy hivatalos helyiség. Hivány szerinti stóllak.

Kötelessége: a községi elemi nép és polgári iskolákba járó evang. növendékek hitoktatását heti 12 órában ellátni, valamint a szörványokban lakó evang. hiveket összegyűjteni.

Istentiszteleti nyelv magyar és német felváltva.

A bányai egyházkerület lelkészválasztási szabályrendelete értelmében kellően felszerelt jelentkezők alulírott esperesnél (VI. Felsőerdősor 5. sz.) bezárólag f. évi október hó 31-éig nyujtandók be.

Kelt Budapesten és Pécelen 1909. október 3-án.

Fabiny Gyula,
egyház. feügyelő.

3-3

Kaczián János,
esperes.

A zólyomi evang. egyház *hitoktató-segédlelkész* keres, akinek kötelessége heti 13 órában hitoktatást végezni s a lelkészi teendőket a lelkész utasítása szerint végezni. Javadalma: 1200 kor. törzsfizetés, 200 kor. a gyári iskolában végzett hitoktatásért, 40 kor. fűtési átalány és bútorozott szobából álló lakás.

Zólyom, 1909. október 13.

Blatniczky Pál,
ev. lelkész, okl. theol.
tanár.

2-2

Betöltendő a lemondás folytán megüresedett nyíregyházi—rozsrétbokori tanya ág. h. ev. *népiskolai-tanítói* állás, esetleg az áthelyezés folytán megüresedő érpatak—zsidelyesi ág. h. ev. *előkönyörgő-tanítói* állás.

Javadalmazás: a nyíregyházi tanyán 800 kor. egyháztól és 300 kor. államsegély, — Érpatakzsidelyesen 200 kor. az egyháztól, 400 kor. kegyúri és 400 kor. államsegély, valamint mindkét helyen természetbeni lakás. Állás választás után azonnal elfoglalandó. — Pályázati határidő e hirdetés megjelenésétől számított 5 nap.

Kellően felszerelt pályázati kérvények Nagyt. Geduly Henrik iskolaszéki egyházi elnökhöz küldendők.

Tót nyelvben jártas segédlelkészt keresek, ki helyét mielőbb elfoglalná. Többire nézve levélben szolgálok értesítéssel.

Újvásár.

HONÉCZY ÖDÖN,

lelkész.

Kérjük az „Evang. Orálló” igen tisztelt olvasóit, hogy szíveskedjenek könyvszükségletük beszerzése véget minden alkalommal, bármily csekélységre legyen is szükségük, a Luther-társaság ev. könyvkereskedéséhez, Budapest, VIII, Szentkirályi-utca 51/a. fordulni.

Könyvkereskedésünk minden ízében evang. vállalat melynek gyarapodása érdekében áll minden hitsorsosunknak.

Az egyházi irodalmon kívül szállítunk minden hazai és külföldi munkát és iskolai felszereléseket gyorsan és pontosan

Megrendeléseket *közvetlenül hozzánk* kérünk, mert *utazó ügynököket nem tartunk.*

Tisztelettel:

A Luther-társaság Ev. Könyvkereskedése.